

najpreprostejša kolarska, mizarska, tesarska in kovaška dela. Koliko je treba pri kmetovanju preprostiti reči in orodja, ki si ga naj bodoči kmet umeje sam napraviti in popraviti. Rokotvorni pouk naj bo za dečke to, kar je pouk v ženskih ročnih delih za deklice. Ker ni mogoče tega pouka v doglednem času splošno uvesti, se mora omejiti vzgoja delavnosti na učne discipline. Vedno pa mora šola ohraniti svoj značaj: ostati mora izobraževalnica, vzgajališče z rokotvornim poukom ali pa brez njega. Nesmiselno je zahtevati, da bi bila v prvi vrsti delavnica (Werkstätte).

Tudi starši se namreč zavedajo, da si otroci navadno šole v šoli pridobijo pri učenju, pri reševanju raznih nalog in problemov, tista značajna svojstva, ki šole pretvarjajo gibanje rok v smotreno delo tudi v vsakdanjih opravilih. Za taka značajna svojstva smatramo vztrajnost, vestnost, natančnost in razumnost.

Nezanesljivim, vihravim otrokom obljublajo starši, da jih bo že učitelj v šoli »zrihtal«. Saj so res šolska opravila, kakor opazovanje, iskanje in reševanje problemov, izvrševanje nalog itd. tudi delo, samo drugo nego vsakdanje okoli hiše. Od slednjega se šolsko delo ne razlikuje ne le po tem, da mladina ne uporablja zgolj sirovih mišičnih sil, ampak da ji prizadeva neprimerno večje težave in napore nego katerokoli domače. V samodelavnosti pri učenju morajo učenci proizvajati neprimerno več premagovanja, vestnosti in natančnosti, preudarjanja in vztrajnosti, nego pri kateremkoli ročnem delu na polju, v hlevu ali travniku. Razni učni predmeti so mučni in naporni — navzlic nazornosti in dovršeni metodi — tudi takim učencem, ki so doma pri vsakem delu jako pridni. Koliko je učencev, ki rajši opravljajo doma domače posle, nego bi šli v šolo, ker jih ravno domače delo ne utrdi tako kakor šolsko. Slednje zahteva od njih silnejšega, dasi ne enakomernega zgolj mišičnega napora. Pri domačih opravilih niti otroci ne pridobijo omenjenih značajnih svojstev, ki jamčijo šole uspešno delo, in sicer iz enostavnega vzroka. Starši se pri svojih obilnih poslih ne utegnejo v dovoljni meri posvečati svojim otrokom, tudi ako bi bili zato zmožni. V težavnih šolskih poslih izvaja šole učitelj v mladini sile in potence, ki jih še niso nikdar doma iz sebe proizvajali, o katerih se še niso nikdar zavedali, da jih sploh posedujejo in da šole po njih rase moč in pomen človeka. Po šoli naobraženi otroci se navadno potem tudi doma lotijo vsakega dela z drugim preudarkom, s prejšnjem odločnostjo, razumnostjo, vestnostjo in natančnostjo. Seveda mora učitelj učence pri pouku dosledno in najizdatneje pritegniti k samodelavnosti enako kakor pri vzdrževanju discipline.

Moderna sedanja šola je lahko in mora biti vedno tudi delovna šola; ni ji pa treba neobhodno delavnice za rokodelske obrti, niti kmetije, ki bi jo morali učenci obdelovati.

5. Le prožnemu, v dobi rasti s telovadbo utrjenemu in gibčnemu telesu ne bodo delali težavni mišični napori v obrti in kmetijskih poslih pozneje posebne utrjenosti, ki je skoraj vedno vzrok, da izgublja mladež veselje do dela. Zato priporočajo reformatorji v mnogo izdatnejši meri telovadbo po vseh javnih šolah. Da je ravno telovadba, posebno po sokolskem načinu izmed prvih in najimunitnejših vzgojnih sredstev, se žalibog še neče pripoznavati.

Toliko se mi zdi potrebno orisati ideje in nasvete reformatorjev glede izboljšanja šolstva z ozirom na sredstva in cilje vzgoje in pouka. (Dalje.)

I. obrambna razstava se odpre v nedeljo, 15. septembra, ob 11. dopoldne v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani.

„Edinosti“, kolikor gre njej.

(V odgovor članku »Učit. Tovarišu in njim, ki jim gre« v »Edinosti« št. 253. — 10. septembra t. l.)

Bolj občutljivega časnika nego je »Edinost« ga menda ni zlahka. Poveš kdaj javno resno besedo, češ, to in ono mi ni prav, takoj je ogenj v strehi in splošna zbežanost je direktiva. V »Učit. Tovarišu« z dne 6. septembra smo se usojali (oj, kolika predrznost!) opozoriti na dejstvo, da snuje C. M. dr. za Istro v Piranščini hrvaško ljudsko šolo za slovenske otroke. Pridodali smo kratek, čisto na vzgojnih načelih sloneč komentar ter slednjič prosili (več ponižnosti ni mogoče zahtevati!), naj se zadeva učnega jezika uredi na način kakor ga zahtevajo jezikovne razmere v Piranščini. Članek je imel naslov: »Edi-

nosti in drugim, ki jim gre«. »Edinost« ga je pa velikodušno vzela vsega na svoj račun in na račun — tržaških »prvoboriteljev«, oziroma še vodstva tržaške slov. politike, na katere dva faktorja nihče ni mislil in ju naš prvi članek niti s senco besede ne omenja. Edina korporacija, ki smo jo omenili v prvem članku, je C. M. Družba za Istro, in nihče drugi, izvenšči »oni, ki so imeli pri ustanovitvi te šole in določitvi njenega bodočega učnega jezika glavno besedo«. Kdor zna brati, temu je tedaj bilo pač jasno, da ti »oni« niso gosposdije krog »Edinosti«, kar je pač razvidno že iz dvojnega posvetila v naslovu članka.

Mi »Edinosti« nismo »apostrofirali« celo radi stvari, za katero nima niti najmanjše odločilne besede, ampak zaradi tega, ker slovenske javnosti ne informira vsaj teden dni potem, ko je to storil že »Piccolo«, o vevlažnem vprašanju celokupnosti slovenskega naroda. Ne zahtevamo od nje ne »petja z loparjem« ne »zastupljanja«, ali pojasnila bi nam lahko to zadevo, ki ni samo zadeva istrskega vodstva in uredniške tajnosti. To je šlo na naslov »Edinosti«. Če je že napisala ali ponatisnila skrpucano notico o »Kako nesramno lažejo«, v kateri se sklicuje na članek v »Piccolu«, ki smo ga tudi mi omenili v prejšnji številki, potem bi lahko pristavila par besed v nadaljno pojasnilo za one svoje čitatelje, ki tudi mislijo in se ne puste samo pitati s takim praznim bobnanjem iz — benečanskih časov. »Privandran« ali ne »privandran« (pregledati, kaj govori zgodovina o selitvi narodov!) to nas nič ne briga, zdaj smo tu, in hočemo jasnosti in ne slepomišljenja. In ker hočemo jasnosti, nas »Edinost« pita z »ignoranco«. Dobro, naj bo, nevedni smo, zato nam pa vi, gospoda, razjasnite zadevo, brez »loparja« seveda. Ali če mi po »Edinosti« ne poznamo specifičnih istrskih razmer, kaj naj potem šole rečemo o »istrskem vodstvu«, ki jih tako dobro pozna, da slovenskim otrokom slovenskega prebivalstva ponuja hrvaško ljudsko šolo? In to v sami Istri! Na to odgovorite zdaj! Mi, »modrijani« se spričo tega dejstva le čudimo, kakor se je čutil italijanski okrajni šolski svet v Kopru, ko je to šolo priporočal. In če se čudimo menda v tem ni nobene »zlobe«, kakor nam jo hoče napraviti »Edinost«. O »osebno žaljivih insinacijah« govori sicer »Edinost« le v splošnem, vendar jo pozivljamo, da naj nam navede iz našega prvega povsem stvarnega in današnjega članka le eno osebno insinucijo, če more; cekin dobi zanj. Tako pisarjenje je res »petje z loparjem«, to naj si zapomni »Edinost«. Mi nobenega nismo in niti ne mislimo osebno žaliti, da, celo zahvalo vemo gospodom pri »Edinosti«, da so z »dobrohotno besedo apelirali« v preporni zadevi »na kompetentne strani« in dosigli, »da je stvar že povoljno rešena«. Pri tem pa omenimo dvoje. Prvič, da tedaj tudi pri »Edinosti« niso bili zadovoljni z učenim jezikom nove šole, drugič, da imajo vendarle tudi oni nekaj odločilne besede. Zdaj smo se pa našli, kaj ne, in prijatelji smo si lahko zopet. Samo glede »dobrohotnosti« besede smo pač mnenja, da časih odločna beseda tudi kaj zaleže, in tudi naša bo, dasi temu ali onemu ni všeč. Seveda se popolnoma vjemamo z »Edinostjo« glede »zasluge«, ker tudi mi menimo, da vršitev narodne dolžnosti ni in ne sme postati nobenemu »zasluga«. Zato pa, draga »Edinost«, je bilo tvoje obrisatranje »mi« in »mi« začetkom članka prav brezokusna poza. Stari bojevniki v Trstu in Istri menda le še niso ves narod, ali ne? In kar se »mačkov« tiče, bodite previdni, ker bogzna, kje povsod je tak maček kazal že kremplje, medtem ko so si rodoljubi nabirali zasluge. Glejte, »maček«, ki je nam podal informacije v preporni zadevi, ni ne Kranjec, ne liberalce, ne klerikalec, morda goreč »Edinjaš« tudi ne, pač pa je — to smemo izdati — rodom Istran in sedaj tržaški meščan in pomagal je, kolikor znamo, tudi vam, da ste »položili« solidno podlago za nadaljno snovanje na različnih poljih« itd., kakor se v našem članku lepo bere. Menda se bo še smel oglašati, četudi ne tiči v tem ali onem »vodstvu«. Prav pa je, da slovensko Ciril-Metodovo družbo pripoznate za svojo dobrotnico, ali za to družbo smo žrtvovali in še žrtvuemo Slovenci iz vseh dežel, in tedaj smemo morda tudi mi časih kakšno blekniti. Le manj kampanilizma in manj bojazni za zasluge!

Kar se pa tiče zadeve nove ljudske šole v Piranščini, bomo jo tudi v nadalje zasledovali. Tega nam nihče ne bo prepovedal, to smo dolžni storiti že kakor slovenski učitelji. In kakor se bo zadeva obrnila, se bomo zopet oglašili, ker »Učitelski Tovariš« ni tujec ne v Trstu ne v Istri, temveč ima tamkaj domovinsko pravico, saj je že 52. leto glasilo slovenskega tržaškega in slovenskega istrskega učiteljskega. Do tedaj pa ne izpregovorimo več.

Počitniški tečaj „Slovenske Šolske Matice“ v Ljubljani.

Dne 7. septembra 1912 smo zaključili dvatedenški počitniški poučni tečaj za slovenske učitelje. Tečaj se je obnesel prav dobro. Prvi teden je bilo udeležencev kakih 50. S Koroškega so pritisnili šele drugi teden, ker so imeli šolo do konca avgusta, a dopusta za tečaj jim c. kr. dež. šol. svet koroški ni dal. Kaže se povsod tista ljuba naklonjenost do slovenskega učiteljstva! Tečaja se je udeležilo 29 tovarišic in 31 tovarišev, skupaj 60. Lepo število! Pa se je tudi poznalo, kamor smo prišli! Ne mislim toliko na čebljanje in dovtype, ker smo bili pametni in mirni, temveč na prostor. Šolsko sobo smo napolnili in zadnje došli so morali stati ali si poiskati stole. Štajerci, Korošci, Primorci in Kranjci smo bili le Slovani in kolegi. V najlepši harmoniji in marljivem delu smo skupaj preživeli dva tedna. Og. predavatelji so bili jako vladni in so se potrudili, v kratkem času podati nam primerno mnogo tvarine.

Naj podam le nekoliko pregleda, zlasti za one, ki bi se bili radi udeležili tečaja, pa jim za takrat ni bilo mogoče.

Prvi teden. Začetek v ponedeljek, dne 26. avgusta, zjutraj ob sedmih.

I. Dr. Jos. Tominšek: Filozofija in pedagogika. (3krat po dve uri.) Estetika, kritika, naivnost. — To so tri besede, ki pa skrivajo v sebi mnogo pedagoške tvarine. G. predavatelj je pametno poudarjal, naj se novosti ne prezirajo, toda vendarle previdno preizkušajo.

II. Prof. L. Lavtar: Matematika. (6krat po eno uro.) Logaritmi, obrestno obrestni računi, rentni računi itd. — Zanimivo, zlasti za one, ki se logaritmov nismo učili. Škoda le, da so logaritmi in naše plače v taki strašni razdalji!

III. Dr. L. Poljanec: Prirodoslovje. (6krat po eno uro.) Kako prebavljamo najvažnejša živila (s kemijskimi poizkusi). Življenje v domači mlaki (biološko predavanje s projekcijami in slikami pod drobnogledom). O prazivalih, ki povzročajo nalezljive bolezni. — Zanimivo je, koliko vidnih in nevidnih sovražnikov, ki se bojujejo med seboj, mora človek nositi v svojih organih. Ni čuda, ako človek dobi sive lase!

IV. Dr. Gv. Sajovic: Prirodopis. (6krat po eno uro.) Žival-rastlina (z demonstracijami objektov in slik). Pregled rastlinskega sistema (s poizkusi in demonstracijami slik). Na rastlinskem cvetju (z demonstracijami živih rastlin, modelov in slik). Pogled v botanični vrt in prirodopisni oddelki dež. muzeja. Naše kače. — Koliko lepega in zanimivega se nahaja v prirodi, česar pa dostikrat niti ne vidimo!

Drugi teden.

V. Dr. Fr. Ilesič: Slovenščina. (6krat po eno uro.) Ljudska etimologija. Tujke in izposojenke. Zgodovinski razvoj v pomenu besed. Besedne skupine. Jugoslovanski jezik in dialekti. Rekonstrukcija starejšega jezikovnega stanja iz sedanjih oblik in glasov. — Zanimivo predavanje za vsakega Slovana. Škoda, da dr. Ilesič ni več na učiteljskiču!

VI. Ravnatelj H. Schreiner: Pedagogika. (6krat po eno uro.) Značajnost in značajna vzgoja. — Zanimivo predavanje izkušnega šolnika. Treba nam je vzgajati značaje, pa tudi sami moramo biti značajni! Da, značaj! Sedanja doba jih ima mnogo!

VII. Dr. Ozvald: Psihologija izpovedi s posebnim ozirom na otroka. (6krat po eno uro.) — Zanimivo predavanje s poizkusi, kako napačno je, ako izpovedbam in pričam preveč verjamemo.

VIII. Prof. Al. Vales: Kemija in mineralogija. Izbrana poglavja. (6krat po eno uro.) — Zanimivo predavanje s poizkusi, kako se vse izpreminja, spaja, razdružuje, preobrazuje. Zanimiva znanost, rekel bi, za nevedneža že prava čarovnija.

IX. Dr. P. Grošelj: Prirodoslovje. (6krat po eno uro.) Novi žarki in brezžični brzojav. Visoke in nizke temperature v moderni tehniki. Molekuli in atomi. Naše osolnje. Kako je zgrajeno naše vesolje. — G. predavatelj nas je vodil po prostorih neizmerne vesolstva, po Rimski cesti med razne zvezde, naše osolnje itd. Zanimali so res posebno novejši, praktični izumi, Röntgenovi žarki in brezžični brzojav. Časih je g. predavatelj potegnil čez uro, toda vztrajali smo z veseljem.

X. Prof. Iv. Grafenauer: Slovenščina. O ustanovitvi slovenskega pripovednega slovstva. Začetki. Levstik in Glasnikovi novelisti. Poizkusi slovenskega epa. Jurčič itd. — G. predavatelj nam je opisoval naše pisatelje in podajal slike njihovih slovstvenih del.

Po končanem predavanju nas je na dvorišču vzel fotograf na »muho«. Omenim še, da so bila predavanja vsak dan

od 7. do 12. ure dopoldne. Popoldne so bila tudi predavanja ali pa poučni izleti, n. pr. v botanični vrt, v muzej, v papirnico v Vevčah, v elektrarno, v predilnico in potresno opazovalnico. V staro Emono in na Grad pa nas je vodil g. prof. Pajk. Po sklepi, dne 7. t. m. zvečer, pa smo imeli v »Narodnem domu« zabavni, poslovljni večer. Navzočih je bilo mnogo odličnih šolnikov, med njimi tudi gg. deželna šolska nadzornika Fr. Levec in Fr. Hubad. G. ravnatelj H. Schreiner je pozdravil vse navzoče in v svojem govoru pohvalno omenil, kako učiteljstvo želi nadaljne izobrazbe in žrtvuje v ta namen od svoje borne plače.

Vrstili so se govori in zahvale gg. predavateljem in posebno gospodu, ki je izbil temu sodu dno, ravnatelju Schreinerju. Mešan zbor je zapel tri pesmi, in prav je tako. Kjer so veseli ljudje, naj se tudi pesmi glase!

Naša Slovenska Šolska Matica pa je s tem poučnim tečajem zadela pravo pot in bo gotovo to tudi uspešno nadaljevala. J. K.

Na razna vprašanja glede K. Widrove knjige »Moje prvo berilo« poročamo, da knjiga še ni dobila aprobacije od ministrstva, ki knjige tudi še ni vrnilo. Ker se je šolsko leto že pričelo, ga »Učitelska tiskarna« za leto ne more natisniti in izdati, pač pa prav gotovo za prihodnje šolsko leto. Toliko v vednost vsem, ki se zanimajo za »Moje prvo berilo« in tudi onim, ki so v svoji zaslepljeni strasti hoteli ugonobiti to knjigo. Dobra stvar se pač ne da ubiti!

Ljudska izobrazba izven šole.

(Dalje.)

Kaj naj učimo? Samo en gotov odgovor nam je na razpolago: vse, kar se uči da. Torej znanje vseh narodov in časov na vsakem znanstvenem polju. Vse vede imajo isto veljavo. Napačno bi bilo, če bi rekli: to ni za ljudstvo, ali pa, za to so preneumni. Ne! Vsakdo ima gotovo priložnost, zasledovati vedo in določiti to, kaj njegovemu talentu odgovarja in je njegovim zmožnostim odmerjeno. Ne smemo misliti: osel, žeri ali krepni! Vsak osel dobi svojo hrano. Pomnimo pa, da naša pedagogika nima namena, razvrstiti ljudi v ovce in kozle. Nasprotno! Hoče jih združiti s tem, da jih vodi iz enega znanstvenega polja na drugo. In to je jako dobro; saj mnogi ne vejo, kje jih duševno tišči čevlji. To velja za vse stanovce. Dokaz: naše višje šole dajejo svojim gojencem zrelostno izpričevala. Mnogokrat pa ti niti ne vedo, kaj duševno hočejo. Koliko jih je, ki imajo zrelostno izpričevalo in se odločijo za kak stan. Toda ko pogledajo malo v življenje, se od tega stanu pogosto zopet ločijo. Koliko eksistenc na napačnih potih imamo v olikanih družbah!

Ze iz tega torej lahko razvidimo, da moramo vse učiti in narodu podajati. Če pa ta pogoj prekoračimo, imamo zopet druge razmere, na katere se moramo ozirati. Skrbeti moramo, da ljudstvo ne samo ekstenzivno, temveč tudi intenzivno poučujemo. Vsaka veda se mora obravnava v tolikem obsegu, da vsakdo pozna najvažnejšo vsebino. Ljudstvo moramo dati priliko, da se splošno izobrazbi in takorekoč razveseli na skupnosti vsega znanstva. Seveda lahko tolika množina neznane tvarine popolnoma zmoti. Zato pač ni čudo, da je treba jako previden biti in nehoti vprašamo:

Kako naj učimo?

Za vsako vedo imamo metodike. Vajneje pa je, o splošni metodiki razpravljati, ki mora mnogokrat zapustiti znane šolske metode. In gotovo tudi zaradi tega, ker ne gre za navadno šolsko poučevanje, temveč za pouk preprostega naroda. To ni elementarna, ne srednja in ne višja stopnja. Žraven tega nas še ovirajo in zadržujejo leta pozabljenosti, naporena telesnega dela, socialne in etične neprostosti tako, da mnogokrat od znanja elementarnega razreda ne preostaja nič. Upati torej smemo na veliko znanje, in tudi ne preveč zahtevati. Da bi se pa ravnali pri tem po šolskih stopnjah, nam kaže vsakdanje življenje, da bi ne delali pravilno. Prej lahko trdimo, da bi bila nasprotna pot boljša. Omenjam tudi, da razdelba snovi, ki jo imamo v šoli, mogoče tudi ni najboljša. Jasnih dokazov nimamo, čeravno je splošno mnenje, da se to ne bo več izpremenilo. Pomislimo tudi, kdo je bil dosedanja učitelj in šola naših poslušalcev. To je bilo življenje, ki se razteza med pozabljenimi šolskimi leti in časom, ko jim zasveti zopet nova luč. In kako življenje je bilo to? Življenje v gozdu, na travniku in polju, v delavnici, v tvornici itd. Življenje naporenega in mučnega dela. Gotovo je tudi, da tako življenje pospešuje pozabljenost. Na to življenje torej naj